

The article deals with the problems of the current state of constitutional reform to decentralization in Ukraine. The author analyzes the impact of European standards organization and activities of public authorities in processes of strengthening the role of local communities in addressing social issues. Identifies ways to improve the balance between the branches of government and between the various levels of public authority, including - at the level of relations between the state and municipal authorities in modern conditions of state law and constitutional development of public relations.

In the context of management and the management of the public authorities, it should be noted that decentralization can not be narrowed to the territorial organization of the decision to exclude her from the structure of executive power, because it is inherent in the whole system of democratically organized public authorities. Decentralization describes the transformation mechanism of realization of powers in government, which consists of the control subsystem (control subjects) and controlled subsystem (facilities management), and the constant interaction of subjects and objects of management.

At the level of functioning of state and government institutions in terms of broader constitutional reform decentralization should be understood as complex constitutional and legal and industry legal process of transferring powers of public authorities from the state to regional and / or municipal level with a view to the fullest to ensure effective implementation of the rights and legitimate interests of citizens - members of local communities through as close to the communities of financial resources, material and technical base of power, administrative services, methods of protection and redress.

Keywords: *constitutional reform, constitution, constitutional order, decentralization, public authorities.*

УДК 343.228

Б. М. Орловський

ПОРІВНЯЛЬНА ГЕОГРАФІЯ НЕОБХІДНОЇ ОБОРОНИ У ЗАКОНОДАВСТВІ ПРЕДСТАВНИКІВ ГІБРИДНИХ ПРАВОВИХ СИСТЕМ

Стаття присвячена дослідженню кримінально-правових норм про необхідну оборону у законодавстві представників гібридних типів правових систем (змішаного, релігійного та соціалістичного права). Автор проводить порівняльно-правовий аналіз закріплення необхідної оборони як правомірного вчинку в цих країнах за такими критеріями: найменування; місцезнаходження; форма здійснення; система об'єктів захисту; правова підстава. На підставі проведеного порівняльно-правового аналізу робляться відповідні узагальнені висновки.

Ключові слова: *необхідна оборона, правомірна оборона, самооборона, превентивна дія, незаконний напад, незаконне посягання, діяння.*

Постановка проблеми. Необхідна оборона як обставина, що виключає злочинність діяння забезпечує право кожної особи на самостійний захист від суспільно небезпечних посягань, що ставить перед державою обов'язок забезпечення належного її кримінально-правового регулювання з урахуванням вимог міжнародних стандартів. Тому дослідження та вивчення кримінально-правового закріплення норм про необхідну оборону у законодавстві представників гібридних типів правових систем (змішаного, релігійного та соціалістичного права) для визначення прогресивного зарубіжного

досвіду є важливим питанням у цьому напрямку.

Актуальність теми обумовлена відсутністю належно проведеного порівняльно-правового аналізу норм про необхідну оборону у кримінальному законодавстві різних представників гібридних типів правових систем (за критеріями найменування, місцезнаходження, форми здійснення, системи об'єктів захисту та правової підстави). Також вона обумовлена можливістю подальшого використання, за належного теоретичного обґрунтування, прогресивного зарубіжного досвіду у кримінальному законодавстві України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням закріплення кримінально-правових норм про необхідну оборону у КК окремих представників змішаної, релігійної, соціалістичної правових систем займалися такі вчені як А. І. Ахані, С. С. Беляєв, Ю. Н. Волков, А. І. Коробєєв, І. Д. Козочкін, Н. Ф. Кузнецов, Л. Н. Смірнова, В. Д. Пакутін, О. Ф. Скаун та інші. Однак системного дослідження кримінально-правового закріплення норм про необхідну оборону у КК різних представників гібридних типів правових систем з проведенням їх порівняльно-правового аналізу за озвученими автором п'ятьма критеріями в науці кримінального права допоки не здійснювалось.

Метою і задачами статті є: дослідження кримінально-правового закріплення норм про необхідну оборону у КК різних представників гібридних типів правових систем; проведення порівняльно-правового аналізу цих норм за озвученими автором п'ятьма критеріями із формуванням відповідних узагальнюючих висновків.

Виклад основного матеріалу. Країни гібридних типів правових систем (змішаного, релігійного та соціалістичного права) відзначаються впливом на формування їх національного права різних зовнішніх чинників (права інших країн, релігії, політичної ідеології). Наприклад, країни змішаної правової системи відзначаються тим, що отримали широке запозичення правових елементів як з континентальної так і з англо-американської правової сім'ї, що визначає наступні риси їх законодавства: домінування нормативно-правового акту як формального джерела права; використання судового прецеденту нарівні з нормативно-правовим актом; кодифікація законодавства та рівнозначність процесуального і матеріального права [1, с. 112]. Країни релігійного права визначилися в результаті впливу положень відповідної релігії (іудейської, мусульманської) та релігійних текстів на їх законодавство. Загалом в якості прикладів країн гібридних типів правових систем, не вдаючись у подробиці із порівняльного правознавства щодо їх розмежування, ми розглянемо кримінальне законодавство Японії, Швеції (змішане право); Кореї, Китайської Народної Республіки (соціалістичне право); Держави Ізраїль та Ісламської Республіки Іран (релігійне право).

А) Необхідна оборона за кримінальним правом Японії називається «правомірною обороною» та є обставиною, що виключає утворення складу злочину, тобто такою, що передбачає некараність діяння. Відповідно до ст. 36 «Правомірна оборона та перевищення її меж» Глави 7 «Не утворення складу злочину, пом'якшення покарання і звільнення від покарання» Частини I «Загальні положення» КК Японії правомірна оборона визначається наступним чином: «дія, яка неминуче необхідна для того, щоб захистити себе або іншу особу від безпосередньої загрози неправомірного заподіяння шкоди якому-небудь праву, не карається. Покарання за дію, що перевищує межі оборони в залежності від обставин може бути пом'якшено або дана особа може бути звільнена від покарання» [2, с. 50]. Також в науці кримінального права Японії та у практиці, на підставі судових прецедентів, склалися наступні три основні критерії (ознаки) правомірної оборони: а) вимушеність діяння, яка означає те, що захисна дія є необхідною, а засіб її здійснення є належним; б) захист своїх прав або прав іншої особи,

які широко розглядаються як будь-які інтереси, що захищаються законом; в) захист від безпосередньої загрози неправомірної шкоди [3, с. 474-475].

Проаналізувавши викладені положення можна зробити наступні висновки: об'єктами захисту при правомірній обороні за КК Японії виступають «сама особа, що захищається або інша особа та яке-небудь право»; протиправна поведінка того, хто посягає формулюється як «безпосередня загроза неправомірного заподіяння шкоди»; правомірна поведінка того, хто захищається описується як «дія, яка неминуче необхідна».

В) За кримінальним законодавством Швеції, як представника скандинавської групи країн, необхідна оборона характеризується як «самооборона», правове регулювання якої здійснюється Главою XXIV «Про загальні підстави звільнення від кримінальної відповідальності» Частини II «Про злочини» Кримінального кодексу. Згідно із § 1 цієї глави: «Діяння, вчинене особою у стані самооборони, утворює злочин, тільки тоді, коли з урахуванням характеру нападу, важливості його об'єкту та інших обставин, воно є явно невинуватим. Право на самооборону існує проти: 1) злочинного нападу на особу або власність, який розпочався або неминуче насувається; 2) особи, яка із застосуванням насильства чи загрози насильства або яким-небудь іншим способом перешкоджає відновленню у володінні власністю, яку спіймали при вчиненні злочину; 3) особи, яка незаконно вторглася або намагається здійснити вторгнення до кімнати, будинку, двору чи судна, або 4) особи, яка відмовляється покинути житло, коли їй було наказано це зробити» [4, с. 198]. В даному параграфі описуються конкретні випадки самооборони особи, пов'язані із захистом власності або відновленням у володінні нерухомим майном.

Далі в § 4 цієї глави зазначено: «Діяння, вчинене особою у випадках, відмінних від описаних раніше у цій Главі, якщо воно було вчинено по необхідності, утворює злочин тільки тоді, коли воно не було виправданим у зв'язку з характером небезпеки, шкоди, заподіяної іншій особі та іншими обставинами. Необхідність існує, коли небезпека загрожує життю, здоров'ю, власності або іншим важливим охоронюваним законом інтересам» [4, с. 198]. В цьому параграфі описується стан «необхідності», в якому обов'язково повинна перебувати особа при здійсненні самооборони і дотримання якого забезпечує правомірність її діянь.

Дослідивши ці норми можна зробити висновки про те, що: об'єкти захисту в рамках самооборони за КК Швеції скорочено характеризуються як «особа» та «власність»; протиправна поведінка того, хто посягає у кодексі формулюється як «напад», який за текстом параграфу деталізується у категоріях: «злочинний напад», «застосування насильства чи загрози насильства», «незаконне вторгнення»; правомірна поведінка того, хто захищається описується через поняття «діяння».

С) За ст. 20 Глави II «Про злочини» Загальної частини Кримінального кодексу Китайської Народної Республіки «необхідна оборона» характеризується наступним чином:

«Діяння, вчинені для запобігання незаконних посягань при захисті державних, суспільних інтересів, особи, що обороняється або інших осіб, їх власності та інших прав, якщо вони заподіяли шкоду особі, що вчинила незаконне посягання, є необхідною обороною і не підлягають кримінальній відповідальності».

За діяння, вчинені у стані необхідної оборони, які очевидно перевищили необхідні межі, що заподіяло значний збиток, повинна наступати кримінальна відповідальність; проте слід призначити покарання нижче нижчої межі або звільнити від покарання.

Діяння, вчинені для запобігання фізичного насильства (мається на увазі у випадку масової бійки), вбивства, розбою, згвалтування, захоплення заручника та інших

насиленницьких злочинів, що серйозно загрожували безпеці людей, якщо вони спричинили тілесне ушкодження, смерть особи, яка вчинила незаконне посягання, не є перевищенням необхідної оборони і не підлягають кримінальній відповідальності» [5, с. 12]. В цій статті цікавим критерієм для перевищення меж необхідної оборони є посилання на дії, що «очевидно перевищили необхідні межі», чого немає в українському кримінальному законодавстві. Також в ній присутній детальний перелік складів злочинів, при захисті від вчинення яких відсутнє перевищення меж необхідної оборони. На відміну від українського кримінального законодавства, в якому передбачаються випадки підвищеної суспільної небезпеки посягання, в КК КНР, замість таких випадків, передбачені конкретні назви злочинів, закріплених в Особливій частині.

Загалом же проаналізувавши означені норми можна зробити висновки про те, що: об'єктами захисту при необхідній обороні за КК КНР у чіткій послідовності виступають «державні, суспільні інтереси, особа, що обороняється або інші особи, їх власність та інші права»; протиправна поведінка того, хто посягає за текстом статті формулюється як «незаконне посягання»; правомірна поведінка того, хто захищається описується через «діяння... якщо воно заподіяло шкоду».

Д) Необхідна оборона за кримінальним законодавством Республіки Корея, яка зазнала впливу як романо-германської (через японське законодавство) так і англо-американської системи (через законодавство США), називається «самооборона» і регулюється у Розділі I «Вчинення злочину і призначення покарання» Глави II «Злочин» Книги I «Загальні положення» Кримінального кодексу. Згідно із ст. 21 «Самооборона»:

«(1) Дія, вчинена для того, щоб запобігти неминучому несправедливому порушенню чийх-небудь законних інтересів або інтересів іншої особи, не підлягає покаранню, якщо для цього є достатні підстави.

(2) У тих випадках, коли превентивна дія перевищує розумні межі, покарання може бути пом'якшене або воно взагалі не застосовується з урахуванням пом'якшувальних обставин.

(3) У випадках, передбачених попереднім параграфом, дії, вчинені під впливом страху, несподіванки, в стані афекту, в замішанні вночі або під впливом інших надзвичайних обставин, не підлягають покаранню» [6, с. 43]. В характеристиці поняття самооборони за цієї статтею новітнім є посилання на запобігання «неминучому і несправедливому» порушенню, чого до цього не спостерігалось. Також, при описанні перевищення меж самооборони, в корейському кримінальному законодавстві замість посилання на захисні чи оборонні дії, з'являється термін «превентивна дія». Окремо потрібно зазначити про визначення широкого переліку надзвичайних обставин, при перебуванні у стані яких особа не може підлягати покаранню за перевищення меж самооборони.

Розглядаючи ці норми можна зробити наступні висновки: об'єктами захисту при самообороні за КК Республіки Корея виступають «чий-небудь законні інтереси або інтереси іншої особи»; протиправна поведінка того, хто посягає за текстом статті формулюється як «неминуче несправедливе порушення»; правомірна поведінка того, хто захищається описується через «дію» або «превентивну дію».

Е) В кримінальному законодавстві Держави Ізраїль, яке формувалося під впливом іудейського права, необхідна оборона за ст. 34 «йюд» «Необхідна оборона» Глави «бет» «Обставини, що виключають злочинність діяння» Розділу «хей 1» «Обставини, що виключають кримінальну відповідальність» Частини «алеф» Загальна «Закону про кримінальне право Ізраїлю» характеризується наступним чином: «Особа не буде

підлягати кримінальній відповідальності за діяння, яке вимагалось в негайному порядку для того, щоб відвернути незаконний напад, який загрожував реальною небезпекою заподіяння шкоди для життя, свободи, тіла або майна того, хто обороняється чи іншої особи. Однак особа не буде визнана діючою у стані необхідної оборони, якщо вона своєю порочною поведінкою спровокувала напад, заздалегідь передбачаючи розвиток подій» [7, с. 33-34]. В цій статті детально перераховуються об'єкти захисту при необхідній обороні, такі як життя, свобода, тіло та майно. У статті 34 «йюд 1» «Захист житла, приміщення для ведення бізнесу та огороженої сільськогосподарської ферми» цієї Глави зазначається наступне:

«(алеф). Особа не буде підлягати кримінальній відповідальності за діяння, яке вимагалось в негайному порядку для того, щоб дати відсіч тому, хто з наміром вчинити злочин здійснює вторгнення або входить, а рівно як і робить замах на вторгнення або вхід у житло, приміщення для ведення бізнесу або огорожену сільськогосподарську ферму того, хто захищається чи іншої особи.

(бет). Положення пункту (алеф) цієї статті не поширюються, якщо:

(1). діяння було завідомо нерозумним, при обставинах справи, для дачі відсічі особі, що здійснює вторгнення або вхід;

(2). особа своєю порочною поведінкою спровокувала вхід або вторгнення, заздалегідь передбачаючи розвиток подій...» [7, с. 34]. В даній статті детально описуються положення необхідної оборони, пов'язані із захистом нерухомого майна (житла та іншого приміщення).

Аналізуючи викладені норми можна зробити висновки про те, що: об'єктами захисту при у єврейському законодавстві виступають «життя, свобода, тіло або майно того, хто обороняється чи іншої особи»; протиправна поведінка того, хто посягає характеризується як «незаконний напад, який загрожував реальною небезпекою заподіяння шкоди»; правомірна поведінка того, хто захищається у кодексі визначається як «діяння, яке вимагалось в негайному порядку».

Кримінальне законодавство Ісламської Республіки Іран, яке формувалося під впливом мусульманського права, описує норми про необхідну оборону у статті 61 Глави 4 «Межі кримінальної відповідальності» Книги 1 «Загальні положення» КК наступним чином: «Для будь-якої особи, яка вчиняє злочин на захист його/її, або когось-небудь іншого; життя або честі або цнотливості або майна або фізичної свободи, проти будь-якої фактичної агресії або неминучої небезпеки, він/вона не повинні піддаватися переслідуванню і покаранню за умови, що всі наступні положення будуть дотримані: 1- захист є пропорційним агресії і небезпеці. 2- діяння не є надмірним. 3- звернення до урядових сил не може бути здійснене в розумний строк або втручання цих сил не є ефективним у відверненні агресії і небезпеки. Примітка – Захист чужого життя або честі або цнотливості або майна або свободи допустимий за умови, що він/вона не в змозі захистити себе і потребує допомоги» [8]. В розглянутій нами статті, на відміну від норм про необхідну оборону в українському кримінальному законодавстві, конкретизовано і детально описуються об'єкти захисту від агресії (життя, фізична свобода, майно і т.д.), а також виділяється такий самостійний об'єкт захисту як «честь або цнотливість».

Досліджуючи норми цієї статті можна зробити висновки про те, що: об'єктами захисту при необхідній обороні за КК Ісламської Республіки Іран виступають «особа (він/вона) або хто-небудь інший, їх життя, честь, цнотливість, майно або фізична свобода»; протиправна поведінка того, хто посягає за текстом статті формулюється як «фактична агресія або неминуча небезпека»; правомірна поведінка того, хто захищається описується як «злочин на захист».

Висновки. Узагальнюючи проведені дослідження кримінально-правового закріплення норм про необхідну оборону у законодавстві різних представників гібридних типів правових систем автор прийшов до наступних висновків в межах порівняльно-правового аналізу цих норм:

1) поняття необхідна оборона у країнах гібридних типів правових систем може формулюватись як у вузькому («самооборона» – КК Швеції, КК Республіки Корея) так і у широкому змістах («необхідна оборона» (КК Держави Ізраїль), «правомірна оборона» (КК Японії));

2) необхідна оборона за своєю правовою природою у кримінальних кодексах представників гібридних типів правових систем характеризується по різному та виступає: обставиною, що передбачає некараність діяння (КК Японії), підставою звільнення від кримінальної відповідальності (КК Швеції), обставиною, що виключає злочинність діяння (КК Держави Ізраїль);

3) форма здійснення необхідної оборони у законодавстві представників гібридних типів правових систем загалом характеризується через «дії (діяння)», які: неминуче необхідні (КК Японії), заподіяли шкоду (КК КНР), вимагаються в негайному порядку (КК Держави Ізраїль). Лише в законодавстві Ісламської Республіки Іран вони визначаються як «злочин на захист».

4) формулювання об'єктів захисту при необхідній обороні у представників гібридних типів правових систем в основному є розширеним, наприклад, «державні, суспільні інтереси, особа, що обороняється або інші особи, їх власність та інші права» (КК КНР), «життя, свобода, тіло або майно того, хто обороняється чи іншої особи» (КК Держави Ізраїль).

5) підстава необхідної оборони у таких країнах може формулюватись по різному і визначатися як «незаконний напад» (КК Держави Ізраїль, КК Швеції) «неминуче несправедливе порушення (КК Республіки Корея)», «незаконне посягання» (КК КНР) тощо.

Викладені автором дослідження та висновки мають важливе значення для комплексної характеристики правового закріплення структури та змісту норм про необхідну оборону в кримінальному законодавстві країн гібридних типів правових систем і, при належному теоретичному обґрунтуванні, можуть слугувати базою для імплементації окремих прогресивних положень зарубіжного законодавства до кримінального законодавства України.

Список використаної літератури:

1. Скакун О.Ф. Теорія держави і права : підруч. / О. Ф. Скакун. – Харків : Консум, 2001. - 656 с. ; Skakun O.F. Teoriia derzhavy i prava : pidruch. / O. F. Skakun. – Kharkiv : Konsum, 2001. - 656 s.

2. Уголовный кодекс Японии / науч. ред. и предисл. А. И. Коробеева. – Санкт-Петербург : Юридический центр Пресс, 2002. - 226 с. ; Ugolovnyy kodeks Yaponii / nauch. red. i predisl. A. I. Korobeeva. – Sankt-Peterburg : Yuridicheskiy tsentr Press, 2002. - 226 s.

3. Уголовное право зарубежных государств. Особенная часть : учеб. пособ. / под ред. и с предисл. И. Д. Козочкина. – Москва : Камерон, 2004. - 528 с. ; Ugolovnoe pravo zarubezhnykh gosudarstv. Osobennaya chast : ucheb. posob. / pod red. i s predisl. I. D. Kozochkina. – Moskva : Kameron, 2004. - 528 s.

4. Уголовный кодекс Швеции / науч. ред. Н. Ф. Кузнецова и С. С. Беляев ; пер. на рус. яз. С. С. Беляева. – Санкт-Петербург : Юридический центр Пресс, 2001. - 320 с. ; Ugolovnyy kodeks Shvetsii / nauch. red. N. F. Kuznetsova i S. S. Belyaev ; per. na rus. yaz. S. S. Belyaeva. – Sankt-Peterburg : Yuridicheskiy tsentr Press, 2001. - 320 s.

5. Уголовный кодекс Китайской Народной Республики : пер. с китайск. / под ред. А. И. Коробеева. – Владивосток : Изд-во Дальневост. ун-та, 1999. - 176 с. ; Ugolovnyy kodeks Kitayskoy Narodnoy Respubliki : per. s kitaysk. / pod red. A. I. Korobeeva. – Vladivostok : Izd-vo Dalnevost. un-ta, 1999. - 176 s.

6. Уголовный кодекс Республики Корея / под ред. и с предисл. А. И. Коробеева ; пер. с кор. В. В. Верхоляка. – Санкт-Петербург : Юридический центр Пресс, 2004. – 240 с. ; Ugolovnyy kodeks Respubliki Koreya / pod red. i s predisl. A. I. Korobeeva ; per. s kor. V. V. Verkholyaka. – Sankt-Peterburg : Yuridicheskii tsentr Press, 2004. - 240 s.

7. Закон об уголовном праве Израиля / постат. пер. с иврита на русск. яз. М. Дорфман. - 2-ое изд., перераб. и доп. – Санкт-Петербург : Юрид. центр Пресс, 2010. - 261 с. ; Zakon ob ugolovnom prave Izrailya / postat. per. s ivrita na russk. yaz. M. Dorfman. - 2-oe izd., pererab. i dop. – Sankt-Peterburg : Yurid. tsentr Press, 2010. - 261 s.

8. Уголовный кодекс Исламской Республики Иран (Закон об исламских уголовных наказаниях Исламской Республики Иран) / предис. Ю. Н. Волкова, науч. ред. А. И. Ахани; пер. с перс. М. С. Пелевин. – Москва : Юрид. центр Пресс, 2008. – 343 с. ; Ugolovnyy kodeks Islamskoy Respubliki Iran (Zakon ob islamskikh ugolovnykh nakazaniyakh Islamskoy Respubliki Iran) / predis. Yu. N. Volkova, nauch. red. A. I. Akhani; per. s pers. M. S. Pelevin. – Moskva : Yurid. tsentr Press, 2008. - 343 s.

Стаття надійшла до редакції 28.05.2016 р.

B. M. Orlovskiy

COMPARATIVE GEOGRAPHY OF THE NECESSARY DEFENSE IN THE LEGISLATION OF REPRESENTATIVES OF HYBRID LEGAL SYSTEMS

The article investigates the criminal law norms about necessary defense in the criminal legislation of the representatives of hybrid types of legal systems (mixed, religious and socialist law). The author investigates criminal legislation of such countries as: Japan, Sweden (mixed system of law); Korea, People's Republic of China (the socialist system of law); State of Israel and the Islamic Republic of Iran (the religious system of law).

The relevance of this study is due to the possibility of further use progressive foreign experience in the criminal legislation of Ukraine, with proper theoretical justification.

The author conducted a comparative legal analysis of fixation the necessary defense as legitimate act in the foreign countries on the following criteria: the title; the location; a form of implementation; the system objects of the protection; the legal basis of application. Based on conducted comparative legal analysis the author makes the appropriate generalize findings, in particular about that: 1) the concept of necessary defense in the countries of hybrid types of legal systems can be formulated in a narrow («Self-defense» - Criminal Code of the Swedish, Criminal Code of the Republic of Korea) and in a broad sense («Necessary defense» (Criminal Code State of the State of Israel), «Legitimate defense» (Criminal Code of Japan); 2) a form of implementation of the necessary defense in the legislation of the representatives of hybrid types of legal systems is generally characterized across «acts (act)» that: «inevitably necessary» (Criminal Code of Japan), «inflict the harm» (Criminal Code of People's Republic of China), «needed an immediate order» (Criminal Code of the State of Israel). Only in the legislation of the Islamic Republic of Iran, they are defined as «crime to defense»; 3) the formulation of objects of the protection at the necessary defence in the representatives of hybrid types of legal systems are in the main more extended, for example, «the state interests, the public interests, the person, who defending or the other persons, their property and other rights» (Criminal Code of China), «the life, the liberty, the body or property of someone who defends or of a another person» (Criminal Code of the State of Israel); 4) the grounds of the necessary defense in such countries may be formulated differently and defined as «unlawful attack» (Criminal Code of Sweden), «inevitably unfair

infraction» (Criminal Code of the Republic of Korea), «unlawful encroachment» (Criminal Code of China) etc.

Keywords: *necessary defense, legitimate defense, self-defense, preventive action, unlawful assault, unlawful encroachment, act.*

УДК 349.2 (477)

Л. О. Остапенко

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТУ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ В УКРАЇНІ

У статті розглядаються теоретичні аспекти становлення та розвитку інституту соціального діалогу в Україні на основі сучасного національного законодавства в сфері зайнятості і працевлаштування населення. Здійснено аналіз правового регулювання соціального діалогу в державі та охарактеризовано перспективи його подальшого розвитку.

Ключові слова: *праця, працевлаштування, соціальний діалог, соціальне партнерство, трудові спори.*

Постановка проблеми. Соціальний діалог як правовий інститут за допомогою якого здійснюється регулювання колективно-трудова відносин відіграє особливу роль у житті населення України та впливає на розвиток національної економіки. Проблемними за своїм змістом є причини та умови, які впливають на розвиток соціального діалогу в Україні, існує потреба у проведенні правової оцінки нинішніх відносин у сфері соціального діалогу, вироблення рекомендацій спрямованих на покращення застосування цього інституту у регулюванні трудових і економічних відносин у сфері праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо генези становлення та розвитку соціального діалогу в Україні досліджували у своїх працях: Н. Б. Болотіна, С. В. Венедіктов, В. В. Жернаков, Ю. М. Пилипенко та інші.

Виклад основного матеріалу. Соціальна та економічна еволюція суспільства вимагає встановлення правил поведінки та використання правових засобів з метою вирішення розбіжностей між суб'єктами правовідносин, у сфері праці. До таких засобів належить соціальний діалог.

Під соціальним діалогом розуміють процес визначення та зближення позицій, досягнення спільних домовленостей та прийняття узгоджених рішень сторонами соціального діалогу, які представляють інтереси працівників, роботодавців та органів місцевого самоврядування, з питань формування та реалізації державної соціальної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин [1, с. 852].

Попередником соціального діалогу в Україні був інститут соціального партнерства, умовами виникнення якого став розпад Радянської держави, приватизація заводів та фабрик що перебували у власності держави, спад виробництва та економічної активності населення що сприяло виникненню конфліктів між працівниками та роботодавцями, проведенню масових страйків серед працівників на знак протестів проти свавільних дій роботодавців.

Розглядаючи питання соціального партнерства Ю. П. Дмитренко визначає його як добровільну, основу на незалежності та рівноправності сторін, тісну взаємодію (діалог, переговори) об'єднань працівників, роботодавців, а в окремих випадках і